

Pienryhmäkeskustelu opintosuorituksena: erään yliopistopedagogisen kokeilun antia

Tässä kirjoituksessa kuvaan kokeilua, jossa kasvatettiin pienryhmäkeskustelujen osuutta yliopisto-opiskelijoiden kurssisuorituksissa. Kokeilussa pienryhmäkeskustelut muodostivat merkittävän osan luentokurssin suorituksesta sekä ajallisesti että arvioinnissa. Kokeilu tehtiin humanistisen tiedekunnan kieliaineiden maisterivaiheen kursseilla, mutta uskon sitä voitavan soveltaa muunkin tyyppisen opetukseen. Seuraavassa kuvaan kokeilun kurssiasetelmaa, ryhmäkeskustelujen toteutusta ja arviointia, sekä pohdin menetelmän hyviä ja huonoja puolia verrattuna muihin mahdollisiin suoritustapoihin. Lopuksi teen yhteenvedon seikoista, jotka tulisi huomioida suunniteltaessa pienryhmäkeskustelua opintosuorituksena. Olen itse ollut kolmen kokeilukurssin vastuuopettajana ja menetelmän kehittäjänä. Omien havaintojeni lisäksi hyödynnän tässä kirjoituksessa opiskelijoiden antamaa kirjallista palautetta sekä palautekeskusteluja opiskelijoiden ja kurssin luennoitsijoiden kanssa.

Pienryhmäkeskustelut luentokurssin osasuorituksena

Seuraavassa kuvailen kurssirakennetta, jota olen käyttänyt sekä syksyllä 2012 Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa yhdessä Hanna Lanton kanssa koordinoimallani kurssilla Koodinvaihto ym. monikieliset käytänteet että Oulun yliopiston Kielten ja kirjallisuuden tutkinto-ohjelman valinnaiskursseilla Miten monikielisyttä tutkitaan (syksy 2016) ja Kielikontaktit (kevät 2018). Kurssit oli suunnattu eri kieliaineiden maisterivaiheen opiskelijoille, ja niillä vieraili useita luennoitsijoita kertomas- sa tutkimusmenetelmistä ja omasta tutkimuksestaan. Kurssien tavoitteena oli saada tietoa ajankohtaisesta kielikontaktitutkimuksesta ja tutkimusmenetelmistä sekä syventää ymmärrystä yksilöiden ja yhteisöjen monikielisyydestä, kielikontakteista ja vähemmistökielistä. Pienimmällä kurssilla oli 10 osallistujaa ja suurimmalla 73.

”Perinteinen” luentokurssin rakenne

Arvelisin, että tyyppillisin tapa toteuttaa humanististen aineiden luentokurssi ovat kahden akateemisen tunnin pituiset luennot, joista kunkin pitää yksi luennoitsija. Mikäli ryhmäkeskusteluja teetetään, ne ovat tyyppillisesti opettajajohtoisia siten, että luennoitsija antaa pienryhmille jonkin tehtävän tai kysymyksen

pohdittavaksi. Opiskelijat kuvaavat tällaista suoritustapaa turhauttavaksi: monestikaan juuri opettajan antamasta kysymyksestä ei ole paljon sanottavaa, ja muut mahdolliset esiin nousseet kysymykset jäävät helposti käsittelemättä. Massaluennoilla vain yksittäiset opiskelijat uskaltavat esittää kysymyksiä luennoitsijalle, ja pahimmassa tapauksessa keskustelulle jää vain vähän aikaa. Luentokurssit suoritetaan yleensä tenttimällä tai luentopäiväkirjalla. Etenkin jälkimmäinen mahdollistaa opiskelijan omien ajatusten esiin tuomisen, mutta kumpaankaan suoritustapaan ei liity vuorovaikutuksen mukanaan tuomaa synergiaetua. Usein tentti- ja luentopäiväkirjavastauksissa tyydytään referoimaan luennon sisältöä. Mikäli luento on vaikeaselkoinen, opiskelija joutuu tyytymään raportoimaan sen osan, jonka on ymmärtänyt, ilman, että saisi syvennettyä tietämystään aiheesta.

Keskusteleavamman luentokurssin rakenne

Halusimme muuttaa luentokurssin rakennetta siten, että siinä jäisi enemmän tilaa vuorovaikutukselle. Tapaamisille varattiin 4 peräkkäistä tuntia, ja ne rytmitettiin niin, että mukana oli 2–3 luennoitsijaa, joiden puheenvuorojen väliin jäi aikaa opiskelijoiden ryhmäkeskusteluille. Viimeinen tunti käytettiin paneelikeskusteluun, jossa opiskelijat kyselivät ryhmässä miettimään kysymyksiä luennoitsijoilta. En-

Esimerkki (1). Luentokurssin rakenne

8.15 aloitus (5 min)

8.20 esitelmä1 (30 min)

8.50 esitelmä2 (30 min)

9.20 opiskelijoiden ryhmäkeskustelu ja tauko (20 min)

9.40 esitelmä3 (30 min)

10.10 opiskelijoiden ryhmäkeskustelu ja tauko (40 min)

10.50 paneelikeskustelu (55 min)

11.45 lopetus

simmäisten kurssien opiskelijapalautteen perusteella päädyin pidentämään ryhmäkeskusteluille varattua aikaa siten, että viimeisimmässä kurssimallissa tapaamiskerran rakenne oli esimerkissä (1) kuvatun kaltainen.

Kurssiin saattoi sisältyä joitakin ”perinteisen” mallin mukaisia yhden luennoitsijan opetuskertoja. Tällöinkin luennon pituus rajoitettiin 30–45 minuuttiin, minkä jälkeen opiskelijoilla oli mahdollisuus kahteen n. 20 minuutin ryhmäkeskusteluun, joiden välissä kysyttiin luennoitsijalta kysymyksiä. Pidin tärkeänä sijoittaa ryhmäkeskustelu ennen kysymyskierrosta, jotta opiskelijat saivat ensin yhdessä jäsentää ajatuksiaan ja kerätä rohkeutta tuoda niitä esiin. Tapaamisen loppuaika käytettiin johonkin muuhun, esimerkiksi artikkelityöpajaan.

Pienryhmäkeskustelujen toteutus

Pienryhmäkeskustelut toteutettiin 3–4 hengen ryhmissä (aluksi kokeillut 5–6 hengen ryhmät todettiin liian suuriksi). Opiskelijoita ohjeistettiin tekemään muistiinpanoja luentojen aikana ja kirjaamaan ylös esiin nousseet kysymykset ja ajatukset. Opiskelijat saivat itse jaksottaa keskusteluihin varatun ajan siten, että siihen saattoi sisältyä taukoja. Keskustelupaikan sai myös vapaasti valita. Ryhmäkeskusteluille annettiin kaksi konkreettista tavoitetta: valmistella kysymyksiä luennoitsijoille ja laatia raportti, joka arvoseltaisiin.

Ryhmäkeskustelujen raportointi ja arviointi

Ryhmiä ohjeistettiin laatimaan keskustelusta 1–2 sivun mittainen raportti. Suositeltava tapa oli, että yksi keskustelijoista toimii vuorollaan sihteerinä. Raportit sai palauttaa joko heti tunnin jälkeen tai viimeistään seuraavan tapaamisen alussa. Opiskelijoilla oli siis mahdollisuus täydentää raportteja viikon ajan, ja moni päätyikin lisäämään siihen esim. lähdeviitteitä. Jotkut ryhmät jäivät luokkaan jatkamaan keskustelua ja täydentämään raporttejaan vielä tunnin loputtua. Ryhmäkeskustelujen ohjeet ja arviointiperusteet olivat esillä kurssin verkkoalustalla kurssin alusta saakka. Arviointiperusteet on kuvattu esimerkissä (2).

Ryhmäkeskustelujen arviointiperusteet ohjasivat opiskelijoita tuomaan rohkeasti esiin omia kriittisiäkin näkökulmiaan ja etsimään yhteyksiä aiempiin luentoihin, kurssin oheiskirjallisuuteen ja kurssin ulkopuolella opittuun ja havaittuun. Koko ryhmä sai raportista saman arvosanan.

Kurssin arviointi

Koska koko pienryhmä sai ryhmäkeskustelusta saman arvosanan, pidin tarpeellisena lisätä kurssisuoritukseen myös itsenäisen tehtävän. Kurssin arvosana koostui siis kahdesta osasta: ryhmäkeskustelujen arvosanojen keskiarvosta ja itsenäisestä tehtävästä, joka saattoi olla tentti, kotitentti, esitelmä tai aineiston litterointitehtävä. Pelkkä asiasisältöjen omak-

Esimerkki (2). Ryhmäkeskusteluraporttien arviointiperusteet

- 0 - ei raporttia / poissaolo
- 1 - Opiskelija oli todistettavasti läsnä, muttei osallistunut ryhmätyöhön.
- 2 - Ryhmätyöraportti osoittaa aiheesta keskustellun, mutta on suppea.
- 3 - a) Raportti osoittaa aiheesta keskustellun monipuolisesti. Raportti voi kuitenkin olla enemmän referatiivinen kuin analyttinen (esim: Luennessa käsiteltiin asiaa X / On kiinnostavaa, että X).

b) Raportti sisältää analyttisiä oivalluksia, mutta on suppea.
- 4 - Raporttiin on kirjattu monipuolisia ja syvällisiä vertailevia ja kriittisiä näkökulmia, kysymyksiä tai havaintoja tunnin aiheisiin liittyen.
- 5 - Raportti sisältää edellisen lisäksi uusia tai omaperäisiä näkökulmia tai poikkeuksellisen pitkälle vietyä teoreettista tai analyttistä pohdintaa. Sillä on tutkimusta edistävää vaikutusta.

sumista kontrolloiva tentti koettiin hyödyttömäksi kuin tehtävät, jotka antoivat opiskelijoille mahdollisuuden syventää jonkin itse valitsemansa aiheen tuntemusta tai perehtyä aineistoon, jota voisivat käyttää omassakin tutkimuksessaan. Viimeisellä kurssilla luovuinkin tentistä kokonaan. Poissaolo laski kyseessä olevan tunnin arvosanan nolnaan. Viimeisellä kurssilla opiskelijoille annettiin kuitenkin myös mahdollisuus korvata poissaolo kirjoittamalla pienen osan, jonka tuli perustua kyseisen tapaamiskerran oheislukemistoon ja verkkoalustalle linkitettyihin verkkoluentoihin sekä muuhun materiaaliin. Koko kurssi arvioitiin asteikolla 0–5. Viiden opintopisteen kurssisuoritukseen sisältyi 28–32 tuntia lähiopetusta, itsenäinen tehtävä ja pakollisena lukemistona 10–20 tutkimusartikkelia, jotka käsiteltiin erillisessä artikkelityöpajassa.

Menetelmän edut ja haasteet

Opiskelijapalaute kurseista oli valtaosin myönteistä, ja erityisesti ryhmäkeskusteluja pidettiin hyvänä tapana oppia. Opiskelijat kokivat, että asiat jäävät paremmin mieleen, kun niistä keskustelee. Neljän tunnin tapaamisen kuvattiin kuluvan nopeasti, vaikkei taukoja juuri pidetty. Ensimmäisillä kurssikerroilla ryhmäkeskusteluihin käytetty aika koettiin liian vähäiseksi, ja vasta viimeisen kurssin 20 + 40 minuuttia pidettiin riittävänä. Myös useamman tutkijan paneelikeskusteluja pidettiin hyödyllisinä, sillä niissä tutkimuksen välinen vuoropuhelu konkretisoitui. Ryhmäkeskustelujen ja paneelikeskustelujen ansiosta opiskelijat kokivat pääsevänsä lähemmäs tutkimusta kuin monella muulla kurssilla. Myös luennoitsijat kokivat hyötyvänsä kurssista: vuoropu-

helu tutkijoiden välillä lisääntyi ja myös opiskelijoiden ajatukset antoivat uutta pontta tutkimukselle. Opiskelijoiden ryhmätyöraportit jäivät luennoitsijoiden luettaviksi verkkoalustalla, ja ne antoivat hyvää ainesta tutkimuksen sisältöjen ja myös luennointitekniikan kehittämiseen.

Menetelmän käytössä oli joitakin haasteita, jotka pystyttiin selättämään ensimmäisten kokeilukertojen palautteen perusteella. Pienryhmäkeskusteluille varastusta ajasta on jo edellä ollut puhetta: sen on oltava riittävä. Lisäksi ensimmäisellä (vuoden 2012) kurssilla ryhmäkeskustelujen arvosteluperusteet annettiin opiskelijoille vasta kurssin aikana, mikä hankaloitti työskentelyä. Selkeällä kirjallisella ohjeistuksella ja ilmiannetuilla arviointikriteereillä on suuri merkitys kurssin onnistumisen kannalta. Ensimmäisellä kurssilla jotkut kokivat, että ryhmäkeskusteluissa osa opiskelijoista pääsee ”kuin koira veräjässä” osallistumatta aktiivisesti keskusteluun, mutta saa silti saman arvosanan kuin muut pienryhmäläiset. Suuremmissa opetusryhmissä kurssilla joku saattoi tulla paikalle vain ryhmäkeskustelun ajaksi ilman, että olisi edes kuullut luentoa. Tähän haasteeseen vastattiin pienentämällä pienryhmien koko 3–4 henkeen, mikä lisäsi painetta osallistua keskusteluun aktiivisesti. Arvosteluperusteisiin kirjattiin, että pelkkä läsnäolo ilman osallistumista ryhmän työskentelyyn antaa arvosanaksi 1. Viimeisellä kurssilla luovuinkin tentistä kokonaan, ja keskenään vaihtoehtoisiksi tehtäviksi jäivät esitelmä ja litterointitehtävä. Myös lukujärjesteknisillä seikoilla ja opetusryhmän koolla lienee ollut vaikutusta siihen, että viimeisellä kurssilla ongelmaa ei enää ollut.

Kurssin luennoitsijat kokivat käytettävissä olevan ajan riittämättömäksi sekä silloin, kun aikaa annettiin 30 minuuttia että silloin, kun aikaa oli 90 minuuttia. Ohjeistin luennoitsijoita suhtautumaan lyhyeen luentoon kuin konferenssiesitelmään (ja ohjelmassa myös nimesin luennot esitelmiksi). Tämä pakotti luennoitsijat tiivistämään ajatuksensa ja valmistelemaan esityksensä huolella. Jotkut luennoitsijat ratkaisivat aikapulan puhumalla vain teoriataustasta ja menetelmistä ilman konkreettisia esimerkkejä. Tällaiset esitelmät koettiin vaikeiksi seurata, ja parhaina pidettiin sellaisia luentoja, joissa aihetta lähestyttiin konkreettisten tutkimuskysymysten kautta. Opiskelijat kokivat oppivansa paljon myös keskusteltaessa hyvin konkreettisella tasolla esimerkiksi tutkimusaineiston keräämisestä ja käsittelystä, johtopäätösten tekemisestä ja tutkimuksen sovellettavuudesta. Luennoissa puolestaan painottui enemmän menetelmien historia ja tutkimusteorioiden suhde. Pienryhmäkeskustelujen ja paneelikeskustelujen kautta syntyi vuoropuhelua, jossa opiskelijoiden ja luennoitsijoiden kiinnostuksen kohteet saatiin kohtaamaan. Vaikka luennoitsijat eivät ehtineet kertoa kaikkea halua maansa, opiskelijat kokivat saaneensa vuorovaikutteisesta kurssista enemmän irti kuin yksisuuntaisista luentokursseista, joilla opetetut asiat (opiskelijoiden sanoman mukaan) ”unohtuvat saman tien”.